

Posljedice ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju na vanjskotrgovinsku razmjenu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

Matijašević, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:349198>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ana Matijašević

Diplomski sveučilišni studij Agroekonomika

**POSljedICE ULASKA REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU UNIJU NA
VANJSKOTRGOVINSKU RAZMJENU POLJOPRIVREDNO PREHRAMBENIH
PROIZVODA**

Diplomski rad

Osijek, 2021.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ana Matijašević

Diplomski sveučilišni studij Agroekonomika

**POSLJEDICE ULASKA REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU UNIJU NA
VANJSKOTRGOVINSKU RAZMJENU POLJOPRIVREDNO PREHRAMBENIH
PROIZVODA**

Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. izv. prof. dr. sc. Tihana Sudarić, predsjednik
2. prof. dr. sc. Ružica Lončarić, mentor
3. izv. prof. dr. sc. Igor Kralik, član

Osijek, 2021.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE	2
3. MATERIJAL I METODE.....	10
4. EKONOMSKI ODNOSI REPUBLIKE HRVATSKE PRIJE I NAKON ULASKA U EU	11
4.1. Vanjskotrgovinski partneri Republike Hrvatske	13
4.2. Proizvodnja žitarica i razmjena s inozemstvom	18
5. RASPRAVA.....	22
6. ZAKLJUČAK.....	25
7. LITERATURA	26
8. SAŽETAK.....	28
9. SUMMARY.....	29
10. POPIS TABLICA	30
TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA.....	31
BASIC DOCUMENTATION CARD.....	32

1. UVOD

Republika Hrvatska je mala zemlja ograničenih resursa zbog čega je robna razmjena, odnosno vanjskotrgovinska razmjena poljoprivrednih prehrambenih proizvoda iznimno značajna za njeno gospodarstvo. Vanjska trgovina je uređena sporazumima između država i/ili zajednica država o uvjetima trgovine. Republika Hrvatska je od 2013. godine članica Europske unije, a članstvom su prestali vrijediti svi dotadašnji trgovinski sporazumi i počeli su se primjenjivati sporazumi koje Europska unija ima sa trećim državama.

Cilj rada je analizirati kretanja robne razmjene Hrvatske kod priključenja Europskoj uniji, odnosno analizirati kako i u kojoj mjeri su članstvo u Europskoj uniji i primjena zajedničke trgovinske politike utjecali na vanjskotrgovinsku razmjenu i razmjenu poljoprivrednih prehrambenih proizvoda.

Ovaj rad je izrađen na temelju znanstvene literature koja uključuje knjige, internetske stranice te stručne članke. Statistički podaci dostupni na raznim internetskim stranicama će bit tablično prikazani. U izradi rada će se upotrebljavati metode dedukcije, indukcije, analize, sinteze, komparacije, interpretacije i sistematizacije podataka iz upotrijebljenih izvora literature.

2. PREGLED LITERATURE

Europsko udruženje slobodne trgovine (skraćeno EFTA ili engl. European Free Trade Association) je međuvladina organizacija osnovana radi promicanja slobodne trgovine i ekonomske integracija za dobrobit svojih članica: Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Švicarske, a koja omogućuje sudjelovanje Islandu, Lihtenštajnu i Norveškoj u unutarnjem tržištu EU-a.¹EFTA je uspostavljena stupanjem na snagu Konvencije iz Stocholma, a osnovale su je 1960. godine Austrija, Danska, Norveška, Portugal, Švedska, Švicarska i Velika Britanija kao alternativu tadašnjoj Europskoj ekonomskoj zajednici. Cilj EFTA-e je bio stvaranje područja slobodne trgovine među njezinim članicama te uspostava gospodarske unije. Island se priključio EFTA-i 1970. godine, Finska je od 1961. godine bila pridružena članica, 1986. je postala punopravnom članicom, a Lihtenštajn je postao članicom EFTA-e 1991. godine. Danska, Irska, Velika Britanija, Portugal, Austrija, Finska i Švedska s vremenom su postale članice Europske unije, čime je njihovo članstvo u EFTA-i prestalo. Sve su današnje članice EFTA-e osim Švicarske, ujedno i članice Europskoga gospodarskog prostora².

Europski gospodarski prostor (skraćeno EGP) je uspostavljen 1995. kako bi se odredbe Europske unije o unutarnjem tržištu proširile na države članice Europskog udruženja slobodne trgovine (EFTA). Norveška, Island i Lihtenštajn su potpisnice Sporazuma o europskom gospodarskom prostoru. Švicarska, koja je članica EFTA-a ne sudjeluje u EGP-u. Europska unija i neki partneri iz EGP/EFTA-e (Norveška i Island) su također povezani raznim „sjevernim politikama“ i forumima kojima je u središtu interesa sjeverni dio Europe, koji se ubrzano razvija, ali i arktička regija u cjelini. Svrha Europskoga gospodarskog prostora je proširiti unutarnje tržište Europske unije na države članice Europskog udruženja za slobodnu trgovinu. Trenutačne članice EFTA-a ne žele pristupiti Europskoj uniji. Zakonodavstvo Europske unije u području unutarnjeg tržišta postaje tako dijelom zakonodavstva država članica EGP/EFTA-a, nakon što ga one odluče prihvatiti. Upravljanje europskim gospodarskim prostorom i njegovo vođenje dijele Europska unija i države članice EGP/EFTA-e u strukturi koja se sastoji od dva stupa. Odluke donose zajednička tijela EGP-a (Orešković, 2019).

¹<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/169/europski-gospodarski-prostor-egp-svicarska-i-sjever>

²<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/169/europski-gospodarski-prostor-egp-svicarska-i-sjever>

Europski gospodarski prostor je više od standardnog sporazuma o slobodnoj trgovini jer se njime sva prava i obveze unutarnjeg tržišta Europske unije šire na države članice EGP/EFTA-e (s iznimkom Švicarske). Europski gospodarski prostor obuhvaća četiri slobode unutarnjeg tržišta (slobodno kretanje robe, osoba, usluga i kapitala) i s njima povezane politike (tržišno natjecanje, promet, energiju te gospodarsku i monetarnu suradnju). Sporazum sadrži horizontalne politike koje su usko povezane s te četiri slobode, a to su: socijalne politike (što uključuje zaštitu zdravlja i sigurnost na radu, radno pravo i jednako postupanje prema muškarcima i ženama); politike u području zaštite potrošača, okoliša, statistike i prava trgovačkih društava te skup popratnih politika poput onih u vezi s istraživanjima i tehnološkim razvojem koje se, iako nisu utemeljene na pravnoj stečevini Europske unije ili pravno obvezujućim aktima, provode u okviru suradnje.³

Srednjoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini su 21. prosinca 1992. godine potpisale Poljska, Mađarska i tadašnja Čehoslovačka. U razdoblju od siječnja 1996. do prosinca 2006. godine CEFTA- i se pridružuju Slovenija, Rumunjska, Bugarska, Hrvatska i Makedonija. U svibnju 2004. godine CEFTA-u napuštaju zemlje koje su tada postale članice Europske unije.

Ugovorom države članice jamče međusobno smanjenje ili ukidanje carinskih ograničenja na svom prostoru, odnosno potpuno ukidanje carina na međusobno razmijenjenu robu do 2001. godine. Ugovor je predvidio i ukidanje državnog monopola, usklađivanje zakonske regulative u svezi poticanja konkurencije, suradnju i protok informacija iz područja subvencioniranja i mjera zaštite od povećanog uvoza, te pravila i način utvrđivanja dokumenata o porijeklu roba. Početkom 1994. godine članice su se dogovorile o ukidanju skoro svih carina do siječnja 1998. godine (tri godine ranije ipak što je predviđeno prvotnim sporazumom). Taj se postupak ipak ne može smatrati dovršenim, jer su neke carine u međusobnoj trgovini zadržane. Povremeno dolazi i do ponovnog privremenog uvođenja zaštitnih carina, katkada jednostranim odlukama. Predstavnici zemalja CEFTA-e iz tog razloga naglašavaju da bi prije daljnjeg širenja integracije bilo obvezno iznaći i dogovoriti učinkovitije mehanizme rješavanja internih sporova u međusobnoj robnoj razmjeni.⁴

Uvjeti po kojima je Hrvatska izvoziti u zemlje CEFTA-e, bile su propisane odredbama carinskih tarifa zemalja uvoznica. S obzirom na iznimno veliki broj takvih odredbi, analiza

³<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/169/europski-gospodarski-prostor-egp-svicarska-i-sjever>

⁴[http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-ijvhj/srednjoeuropski-sporazum-o-slobodnoj-trgovini-\(cefta\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-ijvhj/srednjoeuropski-sporazum-o-slobodnoj-trgovini-(cefta)/)

uvjeta razmjene Hrvatske s članicama CEFTA-e u ovome je radu usredotočena samo na dva najveća vanjskotrgovinska partnera Hrvatske unutar grupacije: Bosnu i Hercegovinu te Srbiju. Kako je trgovina industrijskim proizvodima u okviru CEFTA-e potpuno liberalizirana, analiza je usmjerena isključivo na uvjete razmjene u segmentu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Kako Bosna i Hercegovina i te proizvode iz Hrvatske uvozi uz nultu stopu carine, izračunato je trenutno važeće carinsko opterećenje za hrvatske poljoprivredno-prehrambene proizvode koji se uvoze u Srbiju (Ćudina i Sušić, 2013).

Sporazum CEFTA obuhvaća područje konkurencijske politike i druga područja politike i gospodarstva te je Sporazum usklađen sa Europskim sporazumima. Nabrajaju se i sve skupine proizvoda po kriteriju „dovoljne obrade“ kojim proizvod dobiva oznaku i sadržaj nacionalnog proizvoda. Dogovoreno je i daljnje ukidanje carina na industrijske proizvode na sastanku u Slovačkoj, a onda se 1997. godine otvaraju pregovori s Rumunjskom. U srpnju 1997. godine Rumunjska je postala nova članica, Bugarska u siječnju 1999. i Hrvatska 6. prosinca 2002. godine.

Kako bi zemlja postala članica CEFTA-e, potrebno je ispuniti neke preduvjete:

- sporazum o slobodnoj trgovini sa ostalim članicama CEFTA sporazuma,
- potpisan Sporazum o pristupanju Europskoj uniji ili neki drugi dokument o pristupanju
- članstvo u WTO-u ili poštivanje propisa WTO-a

Prvi korak u reguliranju međusobne suradnje i trgovine među zemljama članicama je sklapanje sporazuma o trgovini i međusobnoj suradnji. Ključni cilj ovih sporazuma je liberalizacija uvoza u Europskoj uniji, potom ostvarenje principa najpovlaštenije nacije kao i ukidanje kvantitativnih restrikcija i ograničenja.

Temelj inicijative Europske Unije za sklapanje Europskih sporazuma sa zemljama Istočne i Srednje Europe počiva u činjenici da su dosadašnji Sporazumi o trgovini isključivo bili ograničeni na suradnju u području trgovine i nisu stvarali mogućnost za daljnji razvitak suradnje.

S obzirom da su zemlje u tranziciji postale zanimljive za EU, ona je odlučila s njima stvoriti čvršću i kvalitetniju suradnju preko Europskih sporazuma kojima se uspostavljaju bliža financijska, gospodarska i politička suradnja, reguliraju se problemi slobodnog protoka roba, usluga i kapitala, ujednačavaju pravila o zaštiti konkurencije i zakonodavstva.

Stvaranje okvira za politički dijalog je ključni cilj Europskih sporazuma te poticanje ekspanzije trgovine i harmoniziranje ekonomskih odnosa između Europske unije i zemlje potpisnice, kao i ubrzanje prosperiteta zemlje potpisnice i ekonomskog razvitka.

Uzimajući u obzir da je Europska unija i prije sklapala Sporazume o pridruženom članstvu, novi se Europski sporazumi razlikuju od njih zato što oni reguliraju ukupne međusobne odnose, stvaraju mogućnost za punopravno članstvo u Europskoj uniji i podrazumijevaju asimetričnu liberalizaciju. Ti novi oblici sporazumijevanja su odraz težnji tranzicijskih zemalja da ostvare nove više oblike suradnje s Europskom unijom, potom stvaranje odgovarajućeg okvira za postupnu integraciju zemlje potpisnice u Europskoj uniji, stvaranje osnovice za financijsku i tehničku pomoć zemlji potpisnici, kao što je prilagođavanje određenim kriterijima i poticanje suradnje na području kulture.

Europska unija teži potpunoj liberalizaciji trgovine sa CEFTA-om, u čemu se vidi doprinos dinamičkom razvitku trgovine koja ima vitalan značaj za restrukturiranje gospodarstva, postupno ukidanje carina i kvalitativnih ograničenja te liberalizacija uvoza.

S Mađarskom i Poljskom, dogovoren je opći sustav preferencijala 1990. godine, čime je omogućen bescarinski pristup za industrijske proizvode koji podliježu kvotama. Taj sustav proširen je i na Češku, Slovačku, Bugarsku i Rumunjsku.

Više od polovine izvoza zemalja CEFTA-e odlazi na tržište Europske unije oslobođeno kvantitativnih ograničenja i carina, a od 1988. godine na tržište Europske unije slobodno dolazi 80% robe.

Ako se promatra carine na uvoz, kao i kvote za izvoz iz tranzicijskih zemalja, potrebno je razlikovati ključne grupe proizvoda, a to su:

- osjetljivi proizvodi (obuća, soda bikarbona, cement, amonija-nitrat, namještaj)
- osnovni industrijski proizvodi (koža, aluminij, fero-legure, tantan, sol)
- tekstil i odjeća
- ECSC proizvodi (čelik, ugljen)

Europski sporazumi su predvidjeli postupno uspostavljanje slobodne trgovine tokom deset godina na principu asimetrije i reciprociteta (Vuković i Vizjak, 2001).

Konstrukcijom gravitacijskog modela pokušava se objektivno ocijeniti stupanj restrukturiranja robne razmjene koji je Hrvatska postigla te se tako razmatrao odnos

trgovinskih kriterija i ekonomske spremnosti za članstvo u Europsku uniju. Nalazi rada upućuju kako u hrvatskoj robnoj razmjeni još uvijek postoje značajna pristranosti prema bivšim jugoslavenskim republikama, a zamjećuje se i pristranosti prema uvozu iz zemalja srednje i istočne Europe. Također liberalizacija međusobne razmjene provedena nije generalno potaknula nastavak njezina preusmjeravanja prema zemljama s kojima su sporazumi zaključeni, već je ojačala pristranost u trgovini s pojedinim bivšim jugoslavenskim republikama, iako postoje razlike u dinamici između strukture izvoza i strukture uvoza. Kako bi ublažila posljedice kašnjenja u integracijskim procesima i smanjila dugoročne troškove restrukturiranja robne razmjene te potaknula trgovinsku integraciju s Europskom unijom obveznu za uspješno članstvo, Hrvatska bi trebala ukloniti preostale institucionalne zapreke trgovini (Ott i Pintar, 2004).

Vizija Europske unije je bilo stvaranje jedinstvenog tržišta sa slobodnim kretanjem robe, usluga, ljudi i kapitala. Danas Europska unija ima dvadeset i sedam zemalja članica i najmoćnija je regionalna organizacija u svijetu.

Članice Europske unije su neke od najrazvijenijih zemalja u svijetu, ona je najstarija međunarodna ekonomska integracija koja je dostigla najviši stupanj integriranja. Dakle, zemlje koje još nisu članice Europske unije ulažu sve napore kako bi napredovale i razvile se, i u završnici postale članice ove organizacije.

Hrvatska je od 2004. godine kandidatkinja za ulazak u Europsku uniju. Od pristupanja WTO-u, osobito od trenutka stjecanja statusa kandidatkinje za ulazak u Europsku uniju, Hrvatska je poduzela mnoge korake, poput poboljšanja i izmjena postojećih zakona te izmjene postojećih procedura, kako bi ih uskladila sa zakonima i propisima Europske unije i olakšala gospodarsku aktivnost.

Republika Hrvatska je 30. lipnja 2011. godine zatvorila svih 35 pregovaračkih poglavlja čime su i formalno okončani pregovori o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji i 1. srpnja 2013. godine te postala punopravna članica Europske unije.

Za Hrvatsku su prestali vrijediti trgovinski sporazumi kada je pristupila Europskoj uniji. Hrvatska je tada u velikoj mjeri liberalizirala svoju trgovinu sa članicama CEFTA-e. Najviša liberalizacija postignuta je sa Bosnom i Hercegovinom, gdje se hrvatski proizvodi izvoze uz nultu stopu carine. Hrvatska je poslije ulaska u Europsku uniju, nastavila izvoziti u Bosnu i Hercegovinu oko dvije trećine svojih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda uz nultu stopu carine. Međutim, problem poslije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, bio je taj da će

se trećina prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda koji se izvoze u Bosnu i Hercegovinu biti opterećena carinama, što smanjuje konkurentnost hrvatskih izvoznika. Najveće opterećenje bilo je kod proizvoda mesne industrije kod kojih se primjenjuju carine i u količinskom iznosu pa kod nekih proizvoda to može dosezati i 50%. Više od polovine hrvatskog izvoza cigareta odlazi na tržište Bosne i Hercegovine uz nultu stopu carine, a poslije ulaska Hrvatske u Europsku uniju, Bosna i Hercegovina primjenjuje carinu od 15% na cigarete (Zubak, 2018).

Najavljeno je kako će Europska unija u ime Hrvatske početi pregovore sa zemljama CEFTA-e o zadržavanju nultih ili najnižih stopa carina na naše proizvode poslije ulaska u europsko članstvo (Zubak, 2018).

Poljoprivreda je jedna od najznačajnijih grana Europske unije i za razliku od ostalih politika koje se većinom donose na odluku samih država članica, o poljoprivredi sve države članice odluke donose zajedno. Zajednička poljoprivredna politika nije utemeljena samo za ljude koji se bave poljoprivredom već za sve stanovnike Europske unije, njih oko 500 milijuna kojima treba sigurna, stabilna i raznovrsna opskrba hranom (Šivak, 2019).

To je dinamična politika koja se konstantnim reformama prilagođava novim izazovima (Europsko vijeće, 2019). Europska unija je osnovala Zajedničku poljoprivrednu politiku kako bi se riješili izazovi poput:

1. osiguravanja sigurnosti opskrbe hranom za sve europske građane,
2. rješavanja fluktuacija na svjetskim tržištima i volatilnosti cijena,
3. održavanja uspješnih ruralnih područja diljem Europske unije,
4. održivije upotrebe prirodnih resursa,
5. doprinosa ublažavanju klimatskih promjena.

Principi na kojima se zasniva Zajednička poljoprivredna politika su: jedinstveno tržište, prednost Unije te financijska solidarnost.

Jedinstveno tržište:

- primjenjuju se pravila o slobodnom prometu robe i proizvoda među državama članicama Europske unije,
- određivanje zajedničkih cijena i pomoći, bez obzira na sjedište ekonomskog subjekta. Korektna primjena tog načela zahtijeva zajedničko reguliranje cijena, isplaćivanja pomoći i pravila konkurencije, harmonizaciju propisa o zdravstvenom osiguranju i

administrativnim postupcima, kao i zajedničku vanjskotrgovinsku politiku (Kessner-Škreb, 2008).

Prednost Europske unije:

- daje se prednost poljoprivrednim proizvodima porijeklom iz Europske unije prije nego onima uvezenima u istu,
- uvijek potrebna zaštita vlastitog unutarnjeg tržišta kako ne bi došlo do problema zbog nekontroliranog uvoza poljoprivrednih proizvoda koji imaju nešto nižu cijenu, također treba obratiti pozornost da ne bi došlo do poremećaja na svjetskom tržištu.

Financijska solidarnost:

- bez obzira na njihov nacionalni interes, troškovi koji su dio primjene Zajedničke poljoprivredne politike dijele se između svih država članica.

Ciljevi Zajedničke poljoprivredne proizvodnje:

- Održiva proizvodnja hrane:
 - opasnost od prirodnih nepogoda i nekada slabih ili nikakvih prihoda djeluje najviše na poljoprivredu za razliku od ostalih grupa pa zbog toga treba težiti prema realiziranju prihoda poljoprivrednog gospodarstva kao i ograničiti varijabilnost samoga gospodarstva,
 - poljoprivredni sektor je visoko fragmentiran za razliku od ostalih sektora prehrambenog lanca pa je zbog toga potrebno pojačati konkurentnost istoga te povećati vrijednost udjela u prehrambenom lancu,
 - zbog povećanog rizika od napuštanja poljoprivredne djelatnosti potrebno je kompenzirati za poteškoće na područjima s otežanim uvjetima gospodarenja.
- Održivo upravljanje prirodnim resursima i klimatskim uvjetima:
 - potrebno je osigurati uvjete za pojačanu zaštitu okoliša te jamčiti održive prakse proizvodnje,
 - treba težiti prema razvijanju novih tehnologija i mijenjanju stare za biološki prihvatljivu tehnologiju,

- vremenske neprilike su najveći neprijatelj poljoprivrednika stoga treba nastojati prema ublaženju klimatskih promjena te kvalitetniju prilagodbu na učinke ekstremnih vremenskih fluktuacija može pozitivno djelovati na smanjenje učinaka navedenih primjena.
- Uravnotežen teritorijalni razvoj:
 - zapošljavanje je ključ uspjeha i zadržavanja ljudi u ruralnim mjestima,
 - kako bi se omogućio potpuni potencijal seoskog gospodarstva potrebno je promicati raznolikost kao i optimizaciju upotrebe dodatnih lokalnih resursa na ruralnim područjima,
 - mala poljoprivredna gospodarstva trebaju razviti i ojačati vlastita lokalna tržišta kako bi pružili otpor prema uvozu stranih slabije kvalitetnih proizvoda na domaće tržište.

Europska komisija 1. lipnja 2018. godine objavljuje reformski paket propisa koji se sastoji od prijedloga uredbi o modernizaciji i pojednostavljenju Zajedničke poljoprivredne politike za razdoblje od 2021. do 2027 (Pejčić, 2018).

Reformski paket se sastoji od tri propisa:

- prijedlog Uredbe o nacionalnim strateškim planovima u okviru Zajedničke poljoprivredne politike,
- prijedlog Uredbe o financiranju poljoprivrede iz Europskih fondova,
- prijedlog Uredbe o jedinstvenoj zajedničkoj organizaciji tržišta (ZOT).

Jedna od zanimljivih novina koje donosi reformski paket je ta da u sklopu jednog strateškog dokumenta bude obuhvaćeno planiranje svih mjera poljoprivredne politike koje se financiraju iz proračuna Europske unije.

3. MATERIJAL I METODE

Prilikom izrade rada korištena je sva dostupna literatura koja govori o EFTI, CEFTI i Zajedničkoj poljoprivrednoj politici. Osim predmetne literature, pri izradi završnoga rada korištene su i relevantne internetske stranice. Provedena je analiza ekonomskih odnosa s inozemstvom prije i poslije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju.

U radu su definirani pojmovi EFTE, CEFTE te Zajedničke poljoprivredne politike, također je obrađena robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom od 2017. do 2020. godine, izvoz i uvoz Republike Hrvatske prema zemljama Europske unije od 2018. do 2020. godine, udjeli ekonomskih grupacija u ukupnoj robnoj razmjeni Republike Hrvatske, robna razmjena Republike Hrvatske i ekonomskih grupacija te proizvodnja žitarica u Republici Hrvatskoj.

4. EKONOMSKI ODNOSI REPUBLIKE HRVATSKE PRIJE I NAKON ULASKA U EU

U ovom djelu rada se promatraju ekonomski odnosi Republike Hrvatske prije i poslije ulaska u Europsku uniju, odnosno u razdoblju od 2012. do 2019. godine.

Međunarodna razmjena posljedica je unutrašnjih događanja u gospodarstvu, proizvodnji i potrošnji, odnosno ponude i potražnje, viškova i manjkova roba u gospodarstvu otvorenom prema svjetskom tržištu. Postoji snažna veza između vanjske trgovine i rasta društvenog proizvoda. Veće stope rasta ostvaruju države s uspješnim i konkurentnim izvoznim sektorima, razvijenim domaćim tržištem ili pristupom drugim tržištima. Općenito, u ekonomskoj teoriji rasta, prihvaćena je pozitivna korelacija između izvoza i ekonomskog rasta. Procijenjeno je da liberaliziran trgovinski sustav s rastom izvoza za 1% pridonosi 0,7% višoj stopi rasta bruto domaćeg proizvoda, u odnosu na ostale gospodarske sustave.

Prema podacima u tablici 1. može se vidjeti da se usporavanje rasta izvoza koje je počelo prije članstva u Europsku uniju nastavilo i u prvoj godini članstva pa je izvoz u 2013. godini ostao skoro na istoj razini kao prethodne godine dok se uvoz u prvoj godini povećao po trostruko većoj stopi nego godinu prije pa se pokrivenost uvoza izvozom smanjila na 58%. U 2014. godini koja je prva cijela godina članstva Hrvatske u Europskoj uniji dovela je do rasta izvoza i uvoza po većim stopama nego u 2013. godini. Pošto je stopa rasta izvoza bila dvostruko veća od stope rasta uvoza smanjio se deficit robne razmjene i pokrivenost uvoza izvozom je narasla na 60,5%. Ubrzanje rasta izvoza i uvoza se nastavilo u 2015. godini, a kako je izvoz rastao po većoj stopi povećala se i pokrivenost izvoza uvozom. U 2016. godini se usporio rast izvoza i uvoza, a kako su im stope raste bile skoro jednake, i pokrivenost uvoza izvozom je ostala na skoro istoj razini. Izvoz i uvoz u 2017. godini imaju dvoznamenkastu stopu rasta, izvoz raste po većoj stopi, a pokrivenost izvoza uvozom dostiže u promatranim godinama rekordnih 64%. U 2018. godini se usporava rast izvoza i uvoza, ali značajnije se usporava rast izvoza što dovodi do smanjena pokrivenosti uvoza izvozom, ali i do najveće stope rasta deficita robne razmjene u promatranim godinama. U 2019. godini se malo povećava pokrivenost uvoza izvozom, dok se u 2020. godini opet smanjuje. Nakon članstva u uniji nastavio se trend povećavanja deficita, uz iznimku 2014., a pokrivenost uvoza izvozom je sve pune godine članstva bila veća nego prije članstva u Europsku uniju.

Tablica 1. Robna razmjena Hrvatske s inozemstvom, mil. kuna, 2012.-2020.

	IZVOZ	Stopa rasta (%)	UVOZ	Stopa rasta (%)	SALDO ROBNE RAZMJENE	POKRIVENOST UVOZA IZVOZOM (%)
2012.	72.381	9.8	121.899	0.7	-49.518	59,4
2013.	72.595	0.3	125.052	2.6	-52.457	58
2014.	79.099	9	130.673	4.5	-51.574	60,5
2015.	87.772	11	140.748	7.7	-52.976	62,4
2016.	92.763	5.7	148.475	5.5	-55.712	62.5
2017.	104.602	12.8	163.314	10	-58.712	64
2018.	107.913	3.2	176.216	7.9	-68.303	61.2
2019.	112.878	4,6	185.197	5,1	-72.319	62,0
2020.	112.131	-0,7	172.433	-6,9	-60.302	60,6

Izvor: Državni zavod za statistiku www.dzs.hr

4.1. Vanjskotrgovinski partneri Republike Hrvatske

Prema podacima iz sljedeće tablice se može vidjeti da su najznačajniji vanjskotrgovinski partneri Republike Hrvatske Italija i Njemačka prema izvozu i uvozu, a slijedi ih Slovenija. Što se tiče samo uvoza tu se pojavljuje i Mađarska. U Italiji je u 2018. godini izvezeno robe vrijednosti 2.124.915 milijardi kuna, dok je u istom razdoblju 2019. godine izvezeno robe vrijednosti 3.130.787 milijardi kuna, tu se vidi da se izvoz povećao u 2019. godini. U 2020. godini je izvezeno robe u vrijednosti 2.126.017 što je skoro kao u 2018. godini, a dosta manje od 2019. godine, ali razlog tome može biti i pandemija COVID-19. Izvoz prema Njemačkoj u 2019. godini se povećao u odnosu na 2018. godinu, dok se u 2020. godini izvoz smanjio i u odnosu na 2018. i u odnosu na 2019. godinu, dok se uvoz povećao u 2019. godini, dok se 2020. godini smanjio. Mađarska je vanjskotrgovinski partner s kojim Republika Hrvatske ostvaruje veliki uvoz, tu se uvoz također povećao u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu, dok se u 2020. godini smanjio za razliku od 2018. i 2019. godine, to povećanje je uzrokovano pandemijom COVID-19 i zatvaranjem granica.

Tablica 2. Izvoz i uvoz Republike Hrvatske prema zemljama Europske unije 2018. godine, 2019. godine i 2020. godine

Zemlje Europske unije	2018. g		2019. g		2020. g.	
	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz
Austrija	937.421	1.636.164	899.512	1.612.388	855.739	1.513.191
Belgija	260.688	389.477	258.049	456.581	267.515	718.249
Bugarska	103.802	188.665	96.061	161.517	96.696	171.398
Cipar	8.530	6.470	9.840	10.372	7.651	15.980
Češka	245.733	652.037	234.952	634.341	248.393	594.133
Danska	52.603	129.779	55.838	147.801	61.432	170.665
Estonija	9.220	4.216	9.345	6.513	9.437	8.334
Finska	55.530	30.235	24.153	45.153	26.759	36.676
Francuska	377.189	614.375	433.445	681.170	451.105	601.018
Grčka	61.007	133.208	116.549	134.132	72.872	234.389
Irska	26.990	71.212	44.099	93.059	36.987	94.545
Italija	2.124.915	3.130.787	2.126.017	3.467.642	1.863.211	2.824.342
Letonija	10.293	7.732	10.401	11.146	13.355	16.041
Litva	47.500	27.227	50.603	32.246	51.413	40.041

Luksemburg	132.819	14.462	10.736	17.389	131.466	15.424
Mađarska	497.812	1.820.830	630.820	2.106.980	1.063.069	1.769.671
Malta	96.628	5.987	173.724	4.863	37.346	6.907
Nizozemska	169.249	883.874	202.139	977.552	222.542	895.943
Njemačka	1.926.600	3.622.216	2.004.084	3.861.734	1.909.038	3.502.343
Poljska	220.780	886.725	244.348	950.631	280.932	922.681
Portugal	54.401	36.424	70.918	39.105	45.556	31.431
Rumunjska	241.803	228.432	259.082	262.481	292.385	256.058
Sjeverna Irska	-	-	-	-	-	-
Slovačka	159.009	438.617	167.094	496.968	141.809	476.666
Slovenija	1.609.970	2.654.489	1.637.069	2.885.533	1.544.584	2.596.857
Španjolska	237.796	504.922	266.694	572.957	253.692	467.192
Švedska	105.993	134.272	118.298	142.673	142.802	142.432
Ujedinjena Kraljevina	218.427	295.832	240.679	279.300	258.425	270.533
Neraspoređeno	4.127	10	5.158	637	2.507	75

Izvor: Državni zavod za statistiku

www.dzs.hr

Prema podacima prikazanim u tablici 3. vidljivo je da se članstvom u Europsku uniju očekivano povećao udio izvoza u zemlje Europske unije u ukupnom izvozu Republike Hrvatske kao i udio uvoza iz zemalja Europske unije u ukupnom uvozu Republike Hrvatske. Članstvo u Europskoj uniji se osobito odrazilo na uvoz pa je već u prvoj godini članstva udio uvoza iz Europske unije bio veći za deset postotnih poena nego u razdoblju prije članstva, pa od 2013. godine uvoz iz Europske unije čini tri četvrtine uvoza u Republiku Hrvatsku. Iako je Republika Hrvatska članstvom u Europsku uniju prestala biti član CEFTA- e to ipak nije imalo značajan utjecaj, pa je uvoz iz zemalja CEFTA-e ostao na skoro istim razinama kao u razdoblju prije članstva dok se udio CEFTA-e u ukupnom izvozu Republike Hrvatske neznatno smanjio. Udio izvoza u zemlje EFTA-e u ukupnom izvozu je ostao na istim razinama dok se udio uvoza iz država EFTA-e u ukupnom uvozu neznatno smanjio. Udio izvoza u države OPEC-a se također nije znatnije mijenjao, nastavile su se fluktuacije kao i u

razdoblju prije članstva dok se udio uvoza iz zemalja OPEC-a u ukupnom izvozu udvostručio. Od pristupanja Uniji drastično je počeo padati udio uvoza iz drugih država.

Tablica 3. Udjeli ekonomskih grupacija u ukupnoj robnoj razmjeni RH , 2012. – 2018

		EU	CEFTA	EFTA	OPEC	Ostale zemlje
2012.	Izvoz	58.2	21	1.3	1.8	17.7
	Uvoz	62.5	6.1	2.5	1	27.9
2013.	Izvoz	61.7	19.7	1.7	2	14.9
	Uvoz	73.9	5.9	1.5	0.9	17.8
2014.	Izvoz	63.9	20.2	1.7	2.3	11.9
	Uvoz	76.4	5.3	1.2	1.5	15.6
2015.	Izvoz	66.7	17.9	1.6	2	11.8
	Uvoz	78	5.5	1	1.6	13.9
2016.	Izvoz	66.4	16.4	1.6	2.5	13.1
	Uvoz	77.2	5.9	1	1.7	14.2
2017.	Izvoz	64.9	17.4	1.6	1.5	14.6
	Uvoz	78.1	6.2	0.9	2.2	12.6
2018.	Izvoz	68.7	16.9	1.8	1.7	10.9
	Uvoz	78.1	6	1	2.5	12.4

Izvor: Prema podacima iz Državnog zavoda za statistiku 2010.-2018.

Tablica 4. Robna razmjena Republike Hrvatske i ekonomskih grupacija, u mil. kuna, od 2012. do 2018. godine

		2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
EU	Izvoz	42.106	44.816	50.528	58.518	61.627	67.867	74.189
	Stopa rasta (%)	-1.2	6.4	12.7	15.8	5.3	9.8	9.3
	Uvoz	76.197	92.440	99.819	109.830	114.683	127.496	137.652
	Stopa rasta (%)	1.8	21.3	8	10	4.4	11.2	8
	Saldo robne razmjene	-34.091	-48.254	-49.291	-51.312	-53.056	-59.629	-63.463
	Izvoz	15.164	14.286	15.973	15.700	15.205	18.234	18.185
	Stopa rasta (%)	10.9	-5.8	11.8	-1.7	-3.1	19.9	-0.3

CEFTA	Uvoz	7.455	7.419	6.870	7.720	8.793	10.077	10.652
	Stopa rasta (%)	4	-0.5	-7.4	12.4	13.9	14.6	5.7
	Saldo robne razmjene	7.709	6.867	9.103	7.980	6.412	8.157	7.533
EFTA	Izvoz	950	1.202	1.355	1.403	1.443	1.700	1.905
	Stopa rasta (%)	-45.4	26.5	12.7	3.5	2.8	17.8	12.1
	Uvoz	3.044	1.929	1.570	1.387	1.419	1.446	1.743
	Stopa rasta (%)	24.4	-36.6	-18.6	-11.7	2.3	1.9	20.5
	Saldo robne razmjene	-2.094	-727	-215	16	24	254	162

Izvor: Prema podacima iz Državnog zavoda za statistiku 2010.-2018.

U prvoj godini članstva u Europskoj uniji poslije pada izvoza u zemlje Europske unije u prethodnoj godini je opet počeo rasti, dok se članstvo posebno odrazilo na uvoz iz Europske unije, pa je tako on porastao za 21,3% što je rezultiralo povećanjem deficita u razmjeni s Europskom unijom za 41,5%. Razmjena sa zemljama CEFTA-e je pala, pad izvoza je bio veći od pada uvoza. U slučaju razmjene sa zemljama EFTA-e došlo je do preokreta pa je tako poslije velikog pada izvoza i rasta uvoza u godini prije, u 2013. godini došlo do velikog rasta izvoza u zemlje EFTA-e i velikog pada uvoza iz tih država što je dovelo do skoro trostrukog smanjenja deficita razmjene sa EFTA-om.

U 2014. godini (prvoj godini u kojoj je Hrvatska bila puno članstvo u Europskoj uniji) izvoz u Europskoj uniji je porastao po dvostruko većoj stoji nego godinu prije, a uvoz iz Europske unije je značajno usporio svoj rast. Izvoz u zemlje CEFTA-e je poslije pada u 2013. godini, u 2014. godini imao dvoznamenkasti rast, dok je uvoz iz tih zemalja počeo padati, pa je suficit u robnoj razmjeni s CEFTA-om porastao 32.6%. U razmjeni sa EFTA-om se nastavio rast izvoza, a pad uvoza pa je deficit razmjene pao 70%.

U 2015. godini se nastavio rast izvoza u Europsku uniju i uvoza iz Europsku uniju, a stope rasta su bile dvoznamenkaste. Izvoz u zemlje CEFTA-e je počeo padati, dok je uvoz iz tih zemalja imao dvoznamenkasti rast. Rast izvoza u države EFTA-e i pad uvoza iz tih država doveo je prvi put do suficita u razmjeni Republike Hrvatske sa tim zemljama.

Izvoz u Europsku uniju i izvoz iz Europske unije u 2016. godini su nastavili rasti, ali po manjoj stopama nego prethodne godine. Izvoz u CEFTA-u je nastavio padati, a uvoz iz tih

država rasti. Izvoz u države EFTA-e je nastavio rasti, dok je uvoz iz EFTA-e prvi put od 2012. godine počeo rasti.

U 2017. godini se ubrzao rast izvoza u Europskoj uniji i uvoza u Europsku uniju. Uvoz iz država CEFTA-e je nastavio rasti, izvoz u te zemlje imao je rast od 20% poslije dvije godine padanja izvoza, te je dosegao veću razinu nego li je imao za vrijeme Hrvatskog članstva u CEFTA-i. Uvoz iz država EFTA-e je nastavio rasti kao i izvoz u njih koji je porastao dvoznamenkasto što je rezultiralo deset puta većim suficitom u razmjeni s EFTA-om nego godinu prije.

U 2018. godini se nastavio rast izvoza u Europsku uniju i uvoza iz Europske unije. Izvoz u CEFTA-u je imao neznatni pad od 0.3% dok je uvoz iz tih država nastavio rasti. Izvoz u EFTA-u je nastavio rasti, dok je uvoz iz država EFTA-e imao rast od 20% te je dosegao najveću razinu od 2013. godine.

Od članstva u EU izvoz u EU i uvoz iz EU rastu iz godine u godinu, ali je značajnije bilo povećanje uvoza, pa je tako deficit u razmjeni s EU već u prvoj godini članstva drastično porastao i iz godine u godinu nastavlja rasti. Iako je Republika Hrvatska napustio CEFTA-u to se nije značajnije odrazilo na robnu razmjenu Republike Hrvatske i CEFTA-e, suficit je i veći nego li je bio. Republika Hrvatska je zato prije članstva u Europsku uniju imala deficit u razmjeni s EFTA-om, a poslije članstva suficit.

Međunarodna trgovina je gospodarska djelatnost koja obuhvaća razmjenu robe i usluga s inozemstvom, odnosno sveukupnu razmjenu materijalnih i nematerijalnih dobara između zemalja. Razvija se paralelno s razvojem proizvodnih snaga pojedinih država i povišenjem životnog standarda. Tako je međunarodna trgovina postala nužna, bez obzira na to potiče li stvaranje profita i društvenog interesa, odnosno sudjeluju li u njoj zemlje s različitim društvenim, političkim i gospodarskim uređenjima.

Uloga i značenje međunarodne trgovine u gospodarskom životu zemlje ogleda se u slijedećem (Andrijanić, 2001):

- u opskrbi gospodarstva zemlje proizvodima koje ne može proizvoditi, ili ih ne proizvodi u količinama dovoljnim za zadovoljenje domaće potrošnje,
- u doprinosu svjetskoj podjeli rada, pa i time i smanjuju proizvodnih troškova,
- u omogućavanju konkurencije između kupaca i proizvođača, sprečavajući stvaranje monopola i prenapete promjene cijena robe

- u olakšavanju izvoza kapitala

4.2. Proizvodnja žitarica i razmjena s inozemstvom

Razvoj poljoprivredne proizvodnje je jedan od temeljnih pokazatelja procjene efekta pristupanja. U smislu vrijednosti, u Republici Hrvatskoj je proizvodnja usjeva u 2012. godini iznosila 1.420 milijuna eura, dok je životinjska proizvodnja iznosila 852 milijuna eura. Obje ove razine su bile nešto niže nego prije pet godina, prinos usjeva pao je za 4,6%, a životinjska proizvodnja za 5,3%, u tekućim cijenama. Hrvatska bilježi oko 0,7% ukupne proizvodnje u EU-28, dok je proizvodnja životinja u EU porasla 0,5% zbog uključivanja Hrvatske (Krištof, 2013).

Relativna ekonomska bitnost poljoprivrede se može vidjeti iz udjela ovog sektora u ukupnoj dodatnoj vrijednosti; upotrebi osnovnih cijena za mjerenje dodane vrijednosti uključuje subvencije na poljoprivredne proizvode u dodanoj vrijednosti (i odbija sve poreze na te proizvode). Hrvatski poljoprivredni sektor, na temelju rečenog, je predstavljao 3,1% gospodarstva, oko 2,2 puta prosječni doprinos unutar EU-28 i veći nego u svim državama članicama EU-28 osim u četiri (Krištof, 2013).

U ratarskoj proizvodnji u Hrvatskoj dominiraju žitarice i čine oko 65% ukupne obradive zemlje. Pšenica, kukuruz i ječam su najznačajnija roba u ovom sektoru. Najviše kukuruza je proizvedeno u 2008. godini, a najmanje 2012. godine. Najviše pšenice je proizvedeno 2012. godine, a najmanje 2014. godine. Ječma je pak najviše proizvedeno 2008. godine dok je najmanje proizvedeno 2010. godine. Za navedene žitarice država je samodostatna. U 2011. godini, EU-28 je proizvela 290,3 milijuna tona žitarica (uključujući riču), a Hrvatska je proizvodnja iznosila 2,7 milijuna tona u 2012. godini, što je blizu 1,0% od ukupnog broja u Europskoj uniji. Razvoj proizvodnje žitarica u Hrvatskoj između 2002. i 2011. bila je relativno slična onoj za EU-28, iako je bila nešto više promjenjiva. Nije to iznenađujuće jer EU-28 pokriva šire područje i raspon klime i iz tog razloga je manje vjerojatno da će to biti tako snažno pod utjecajem različitih uzgoja iz godine u godinu (Krištof, 2013).

Najznačajniji utjecaj pridruživanja se može promatrati u trgovini i konkurenciji. Članstvo Republike Hrvatske u Europsku uniju za robnu razmjenu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda predstavlja veliki izazov. Ulaskom u Europsku uniju Hrvatska je postala dio velikog unutarnjeg tržišta te joj je omogućen slobodan pristup tržištu svih članova. Međutim, ugovori o slobodnoj trgovini sa državama CEFTA-e, EFTA-e i Turskom prestali su važiti što

je negativno djelovalo na izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda Republike Hrvatske na navedena tržišta te na kraju i na rast udjela deficita poljoprivredne razmjene u ukupnom robnom deficitu Republike Hrvatske. Zbog prekida kontinuiteta objavljivanja Zelenih izvješća od strane Ministarstva poljoprivrede prikazani su podaci za 2011., 2012., 2013. i 2017. godinu. U ukupnoj bilanci, bilanca vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda čini 11,01%. Gospodarska kriza je uzrokovala pad uvoza industrijskih proizvoda što je rezultiralo povećanjem udjela deficita razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u ukupnom deficitu.

Tablica 5. Proizvodnja žitarica u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2008. do 2018. godine

Godina	Proizvodnja kukuruza (t)	Proizvodnja pšenice (t)	Proizvodnja ječma (t)
2008.	2.504.940	858.333	279.106
2009.	2.182.251	936.076	243.609
2010.	2.067.815	681.017	172.359
2011.	1.733.664	782.499	193.961
2012.	1.297.590	999.681	235.778
2013.	1.874.372	998.940	201.339
2014.	2.046.966	648.917	175.592
2015.	1.709.152	758.638	193.451
2016.	2.154.470	960.081	263.165
2017.	1.559.638	682.322	260.426
2018.	2.147.275	738.363	227.520

Izvor: Prema podacima iz Državnog zavoda za statistiku 2010.-2018.

Prerađivačka industrija je u 2013. godini činila 87.7% izvoz Republike Hrvatske, što je pad od 2.8% u odnosu na 2012. Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda je imala udio od 10.5% u ukupnom izvozu (međugodišnji pad od 11.3%). Proizvodnja strojeva i uređaja 7.6%, a proizvodnja električne opreme 7.1% (pad 4.5%). Značajan rast izvoza su imali Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda sa 29.2% i Proizvodnje gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme 26.2%.

Tokom 2020. godine Hrvatska bilježi bolje rezultate u razmjeni poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda s inozemstvom u odnosu na 2019. godinu. Veći je izvoz, manji uvoz, a deficit je smanjen za čak 31,5%, odnosno za 388. milijuna eura. Ovo je rezultat pada uvoza od 5,8%, koji se zaustavio na razini od 3,19 milijardi eura. Izvoz bilježi rast od 8,8% i iznosi 2,35 milijardi eura. Pokrivenost uvoza izvozom porasla je s 64 na 74%. „Usporavanje uvoza i posljedično smanjenje deficita poljoprivredno-prehrambenih proizvoda najvećim dijelom su posljedica pada turizma i blokade HoReCA kanala, odnosno smanjene potrošnje uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19.“ U odnosu na ukupnu robnu razmjenu, udio izvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda porastao je s 14% u 2019. godine na 16% u 2020. godini. Od ulaska u Europsku uniju uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda povećao se čak 1,5%, a izvoz dva puta (Privredni.hr, 2021).

Još uvijek se najviše uvozi meso (10,9% ukupnog uvoza), proizvode na bazi žitarica i škroba (8,6%), mlijeko, jaja i med (7,7%), hranu za životinje (7,6%) te pića (7,4%). U izvozu su najzastupljenije žitarice (13,5% ukupnog izvoza), različiti prehrambeni proizvodi visokog stupnja prerade (9,4%), ribe (8,1%), proizvodi na bazi žitarica i škroba (7,7%) te uljarice (7,6%). Konkurentski pritisak raste, što je vidljivo na padu prosječnih uvoznih i izvoznih cijena u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu kod mesa, mlijeka i mliječnih preradevina. Prosječne uvozne i izvozne cijene sezonskog povrća više su, kao i skoro svih kategorija voća (Privredni.hr, 2021).

Republika Hrvatska ostvaruje suficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni žitarica, uljarica, riba te mesnih i ribljih preradevina. Pri tome žitarice i uljarice generiraju čak 77% suficita, dok s druge strane, promatrajući Kombinirane carinske nomenklature, u svim ostalim kategorijama poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ostvarujemo deficit. Najveći deficit je prisutan u razmjeni mesa, mlijeka i jaja, hrane za životinje, voća i pića. Meso, mlijeko i jaja te hrana za životinje generiraju čak 46% deficita (Privredni.hr, 2021). Unatoč boljim rezultatima u odnosu na 2019. godinu i rastu izvoza, zabrinjava visok izvoz proizvoda niže dodane vrijednosti – žitarica i uljarica. Ovi primarni proizvodi generiraju čak više od tri četvrtine našeg suficita. Kao mala poljoprivredna država u kontekstu zajedničkog tržišta Europske unije, Hrvatska treba mijenjati strukturu proizvodnje jer nije dobro da izvozimo sirovinu, a s druge strane imamo visoki uvoz proizvoda stočarstva – mesa, mlijeka i mliječnih proizvoda, odnosno proizvoda s visokom dodanom vrijednosti (Privredni.hr, 2021).

I uvozna i izvozna tržišta su koncentrirana. Čak 54% ukupnog uvoza dolazi iz Njemačke, Italije, Mađarske, Slovenije i Nizozemske, a 59% ukupnog izvoza ide u Italiju, Sloveniju,

Bosnu i Hercegovinu, Njemačku i Srbiju. Najveći suficit u robnoj razmjeni poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima se ostvaruje s Bosnom i Hercegovinom, Italijom, Kosovom, Rusijom i Japanom. Najveći deficit se generira s Njemačkom, Nizozemskom, Mađarskom, Poljskom i Španjolskom. Ne treba čuditi da s tim državama ostvaruje najveći deficit jer se radi o velikim poljoprivrednim proizvođačima i velikim proizvođačima prehrambenih proizvoda u Europskoj uniji (Privredni.hr, 2021).

Statistika industrijske proizvodnje govori o padu proizvodnje u prehrambeno-prerađivačkoj djelatnosti, osobito u proizvodnji pića. Godišnja stopa promjene (2020. godine u odnosu na 2019. godinu) govori o smanjenju volumena proizvodnje od 1,9% u proizvodnji prehrambenih proizvoda i čak od 18,8% u proizvodnji pića. Ukupna industrijska proizvodnja bilježi pad od 3,4% (Privredni.hr, 2021).

Restrukturiranje i povećanje obujma proizvodnje, i u poljoprivredi i u prehrambeno-prerađivačkoj industriji, mora pratiti povećanje produktivnosti i konkurentnosti, a koji se mogu ostvariti ulaganjima u nove tehnologije i boljim osluškivanjem preferencija potrošača. Članice Udruženja poljoprivrede i Udruženja prehrambeno-prerađivačke industrije Hrvatska gospodarska komora imaju velika očekivanja od domaćih razvojnih programa, a osobito od razvojnih programa Europske unije u okviru Zajedničke poljoprivredne politike i njenih fondova te u sklopu dugoročne kohezijske i regionalne politike EU-a, ali i kratkoročnoga Europskoga plana oporavka (Privredni.hr, 2021).

5. RASPRAVA

Iz analize ovog rada se može vidjeti da izvoz Republike Hrvatske raste iz godine u godinu, osim u 2020. godini zbog utjecaja pandemije COVID-19. Također se može vidjeti da je najviše iznosio izvoz u 2019. godini. Što se tiče uvoza također se može vidjeti da se povećavao iz godine u godinu, najviše je bio u 2019. godini. Osim u 2020. godini kada je drastično pao uvoz zbog pandemije COVID-19. Saldo robne razmjene je uvijek negativan, a pokrivenost uvoza izvozom se vrti oko 60%.

Iz izvoza i uvoza Republike Hrvatske prema zemljama Europske unije 2018., 2019. i 2020. godine se može vidjeti da je Republika Hrvatska najviše surađivala sa Italijom, Njemačkom i Slovenijom. Najviše se izvozilo u Italiju u iznosu od 1.863.211 kuna u 2020. godini dok je uvezeno u vrijednosti 2.824.342. Najviše izvoza i uvoza je ostvareno sa neraspoređenim zemljama, Ciprom i Estonijom.

Članstvom u Europsku uniju se očekivano povećao udio izvoza u zemlje Europske unije u ukupnom izvozu Republike Hrvatske kao i udio uvoza iz zemalja Europske unije u ukupnom uvozu Republike Hrvatske. Članstvo u Europskoj uniji se osobito odrazilo na uvoz pa je već u prvoj godini članstva udio uvoza iz Europske unije bio veći za deset postotnih poena nego u razdoblju prije članstva, pa od 2013. godine uvoz iz Europske unije čini tri četvrtine uvoza u Republiku Hrvatsku. Iako je Republika Hrvatska članstvom u Europsku uniju prestala biti član CEFTA- e to ipak nije imalo značajan utjecaj, pa je uvoz iz zemalja CEFTA-e ostao na skoro istim razinama kao u razdoblju prije članstva dok se udio CEFTA-e u ukupnom izvozu Republike Hrvatske neznatno smanjio. Udio izvoza u zemlje EFTA-e u ukupnom izvozu je ostao na istim razinama dok se udio uvoza iz država EFTA-e u ukupnom uvozu neznatno smanjio. Udio izvoza u države OPEC-a se također nije znatnije mijenjao, nastavile su se fluktuacije kao i u razdoblju prije članstva dok se udio uvoza iz zemalja OPEC-a u ukupnom izvozu udvostručio. Od pristupanja Uniji drastično je počeo padati udio uvoza iz drugih država.

Iz analize se može vidjeti da najveći udjeli ekonomskih grupacija u ukupnoj robnoj razmjeni Republike Hrvatske imaju zemlje Europske unije, zatim ostale zemlje koje nisu uključene u CEFTU, OPEC, ni EFTU, potom članice CEFTA, članice OPECA-a te na samom kraju sa članicama EFTE.

U prvoj godini članstva u Europskoj uniji poslije pada izvoza u zemlje Europske unije u prethodnoj godini je opet počeo rasti, dok se članstvo posebno odrazilo na uvoz iz Europske unije, pa je tako on porastao za 21,3% što je rezultiralo povećanjem deficita u razmjeni s Europskom unijom za 41,5%. Razmjena sa zemljama CEFTA-e je pala, pad izvoza je bio veći od pada uvoza. U slučaju razmjene sa zemljama EFTA-e došlo je do preokreta pa je tako poslije velikog pada izvoza i rasta uvoza u godini prije, u 2013. godini došlo do velikog rasta izvoza u zemlje EFTA-e i velikog pada uvoza iz tih država što je dovelo do skoro trostrukog smanjenja deficita razmjene sa EFTA-om.

U 2014. godini (prvoj godini u kojoj je Hrvatska bila puno članstvo u Europskoj uniji) izvoz u Europskoj uniji je porastao po dvostruko većoj stoji nego godinu prije, a uvoz iz Europske unije je značajno usporio svoj rast. Izvoz u zemlje CEFTA-e je poslije pada u 2013. godini, u 2014. godini imao dvoznamenkasti rast, dok je uvoz iz tih zemalja počeo padati, pa je suficit u robnoj razmjeni s CEFTA-om porastao 32.6%. U razmjeni sa EFTA-om se nastavio rast izvoza, a pad uvoza pa je deficit razmjene pao 70%.

U 2015. godini se nastavio rast izvoza u Europsku uniju i uvoza iz Europsku uniju, a stope rasta su bile dvoznamenkaste. Izvoz u zemlje CEFTA-e je počeo padati, dok je uvoz iz tih zemalja imao dvoznamenkasti rast. Rast izvoza u države EFTA-e i pad uvoza iz tih država doveo je prvi put do suficita u razmjeni Republike Hrvatske sa tim zemljama.

Izvoz u Europsku uniju i izvoz iz Europske unije u 2016. godini su nastavili rasti, ali po manjoj stopama nego prethodne godine. Izvoz u CEFTA-u je nastavio padati, a uvoz iz tih država rasti. Izvoz u države EFTA-e je nastavio rasti, dok je uvoz iz EFTA-e prvi put od 2012. godine počeo rasti.

U 2017. godini se ubrzao rast izvoza u Europskoj uniji i uvoza u Europsku uniju. Uvoz iz država CEFTA-e je nastavio rasti, izvoz u te zemlje imao je rast od 20% poslije dvije godine padanja izvoza, te je dosegao veću razinu nego li je imao za vrijeme Hrvatskog članstva u CEFTA-i. Uvoz iz država EFTA-e je nastavio rasti kao i izvoz u njih koji je porastao dvoznamenkasto što je rezultiralo deset puta većim suficitom u razmjeni s EFTA-om nego godinu prije.

U 2018. godini se nastavio rast izvoza u Europsku uniju i uvoza iz Europske unije. Izvoz u CEFTA-u je imao neznatni pad od 0.3% dok je uvoz iz tih država nastavio rasti. Izvoz u EFTA-u je nastavio rasti, dok je uvoz iz država EFTA-e imao rast od 20% te je dosegao najveću razinu od 2013. godine.

Od članstva u EU izvoz u EU i uvoz iz EU rastu iz godine u godinu, ali je značajnije bilo povećanje uvoza, pa je tako deficit u razmjeni s EU već u prvoj godini članstva drastično porastao i iz godine u godinu nastavlja rasti. Iako je Republika Hrvatska napustio CEFTA-u to se nije značajnije odrazilo na robnu razmjenu Republike Hrvatske i CEFTA-e, suficit je i veći nego li je bio. Republika Hrvatska je zato prije članstva u Europsku uniju imala deficit u razmjeni s EFTA-om, a poslije članstva suficit.

Usporedbom s drugim literaturnim izvorima se može vidjeti da su se slični rezultati dobili. Naime, kako su pokazale strukture izvoza i uvoza Hrvatske u 2018.: dvije trećine izvoza i tri četvrtine uvoza otpada na zemlje Europske unije, a preostali dio izvoza i uvoza na države CEFTE, EFTE i ostale europske države. Od ukupnog izvoza u 2018. godini na države Europske unije otpada 69,0%, izvoz je veći za 9,5%, a uvoz s udjelom od 78%, također je veći za 8%. Izvoz u države CEFTE s udjelom od 17% veći je za 3% i uvoz s udjelom od 6,1% veći je za 6,3%. Najviše su tom vanjskotrgovinskom suficitu doprinijelo povećanje izvoza u Albaniju, Sjevernu Makedoniju, Kosovo i Crnu Goru. Najveći vanjskotrgovinski deficit je ostvaren s Njemačkom, Mađarskom, Italijom, Austrijom, Slovenijom, Kinom i Nizozemskom (Kelebuh, 2019).

6. ZAKLJUČAK

Iz rada se može zaključiti da je za Republiku Hrvatsku članstvo u Europskoj uniji jedan od najznačajnijih događaja od samostalnosti. Pristupanjem Europskoj uniji su stavljeni izvan snage svi trgovinski sporazumi koje je Republika Hrvatska imala sa drugim državama, a počeli su se primjenjivati sporazumi koje Europska unija ima sa drugim državama. Hrvatska je i prije članstva najviše robne razmjene imala sa državama Europske unije, ali dosta značajan trgovinski partner su bile države CEFTA-e koje je Republika Hrvatska do tada bila član. Postavljalo se pitanje hoće li istupanje Republike Hrvatske iz CEFTA-e naštetiti međusobnim trgovinskim odnosima i hoće li novo otvoreno tržište Europske unije i tržište države s kojima Europska unija ima sporazume biti dovoljan supstitut u tom slučaju. Pristupanjem Republike Hrvatske Europskoj uniji je kao i sve nove članice doživjela značajan porast robne razmjene sa Europskom unijom, a kako je izvoz rastao po većoj stopi od uvoza porasla i pokrivenost uvoza izvozom. Unatoč predviđanjima i nešto nepovoljnim uvjetima trgovine sa državama CEFTA-e nego prije, na iznenađenje mnogih Republika Hrvatska je i dalje nastavila ostvarivati i povećati suficit u robnoj razmjeni s tim državama, ali su u ukupnoj razmjeni Republike Hrvatske postali manje značajni trgovinski partner. Međutim, Hrvatska je ostvarivala manje stope rasta izvoza od drugih država Europske unije u prvim godinama članstva. Razlog tome je nedovoljna konkurentnost hrvatskog izvoza. Iako se struktura hrvatskog izvoza donekle poboljšala, Republika Hrvatska je i dalje u donjoj polovici Europske unije po udjelu visokotehnoloških proizvoda u izvozu. Treba međutim uzeti u obzir da je Republika Hrvatska najmlađa članica. Nadu za budućnost hrvatskog gospodarstva daje podatak da je struktura izvoza bolja nego li je u nekih dugogodišnjih članica i znatno većih država.

7. LITERATURA

1. Andrijanić, I. (2012). Poslovanje u vanjskoj trgovini, Mikrorad, Zagreb
2. Andrijanić, I. (2001). Vanjska trgovina: Kako poslovati s inozemstvom. Drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb.
3. Ćudina A., Sušić G. (2003.): Utjecaj pristupanja Hrvatske Europskoj uniji natrgovinske i gospodarske odnose, Ekonomski pregled, Zagreb
4. Ćudina, A., Sušić, G. (2013). Utjecaj pristupanja Hrvatske Europskoj uniji na trgovinske i gospodarske odnose sa zemljama CEFTA-e. Ekonomski pregled, 64 (4): 376-396.
5. Državni zavod za statistiku
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Pokazatelj/MSI%20ROBNA%20RAZMJENA%20S%20INOZEMSTVOM.XLSX (26.06.2021)
6. European Commission (2019.): „The common agricultural policy at glance“
<https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/commonagricultural-policy/cap-glance> (26.06.2021.)
7. Europski gospodarski prostor (EGP), Švicarska i Sjever. Dostupno na:
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/169/europski-gospodarski-prostor-egp-svicarska-i-sjever> (26.06.2021.)
8. Privredni.hr (2021). Usporava se uvoz poljoprivrednih proizvoda. Dostupno na:
<https://privredni.hr/vanjskotrgovinski-deficit-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda-smanjen-za-31-5-posto> (26.06.2021.)
9. Kessner-Škreb, M. (2008.): Zajednička poljoprivredna politika EU
<http://www.ijf.hr/pojmovnik/zpp.htm> (26.06.2021.)
10. Krištof, M. (2013.): A statistical portrait of Croatia in the European Union Dostupno na:
<https://www.dzs.hr/Hrv/important/PressCorner/StatPortraitOfCroatiaInTheEU2013.pdf> (26.06.2021.)
11. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. CEFTA. Dostupno na:
[http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/srednjoeuropski-sporazum-o-slobodnoj-trgovini-\(cefta\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/srednjoeuropski-sporazum-o-slobodnoj-trgovini-(cefta)/) (26.06.2021.)
12. Orešković, M. (2019). Ugovori o slobodnoj trgovini (završni rad) RRIF Visoka škola za financijski menadžment u Zagrebu, Zagreb

13. Ott K., Pintar R. (2004.): Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji, Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Ebert
14. Pejčić, D. (2018.): „Zajednička poljoprivredna politika EU“
http://www.duhok.net/wp-content/uploads/2019/01/Zajedni%C4%8Dka-poljoprivredna-politikaEU_PREZENZACIJA_2018-01-10.pdf (26.06.2021.)
15. Vuković I., Vizjak A. (2001.): Europska unija, CEFTA i hrvatsko gospodarstvo, Politička misao, Zagreb
16. Zubak, S.(2018).Dinamika vanjsko-trgovinskih odnosa RepublikeHrvatske i zemalja CEFTA-e (diplomski rad). Fakultet agrobiotehničkih znanosti, Osijek.

8. SAŽETAK

Predmet ovog rada je posljedica priključenja Hrvatske EU na vanjskotrgovinsku razmjenu poljoprivredno prehrambenih proizvoda. U radu se analizira vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda Republike Hrvatske prije i poslije pristupa Europskoj uniji. U razdoblju od 2012. do 2019. godine Hrvatska bilježi vanjskotrgovinski deficit poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Prije ulaska u Europsku uniju, prema vrijednosti izvoza najznačajnije tržište u vanjskotrgovinskoj razmjeni je bilo tržište država CEFTA-e, a poslije ulaska, tržište Europske unije. Najznačajniji trgovinski partneri prije i poslije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji su bili Bosna i Hercegovina, Njemačka i Italija, iako se značaj Bosne i Hercegovine smanjuje ulaskom Hrvatske u Europsku uniju.

Ključne riječi: Hrvatska, EU, CEFTA, EFTA, poljoprivredno-prehrambeni proizvodi

9. SUMMARY

The subject of this paper is the consequence of Croatia 's accession to the EU in foreign trade of agri - food products. The paper analyzes the foreign trade of agricultural and food products of the Republic of Croatia before and after accession to the European Union. In the period from 2012 to 2019, Croatia recorded a foreign trade deficit of agri-food products. Before joining the European Union, according to the value of exports, the most important market in foreign trade was the market of CEFTA countries, and after joining, the market of the European Union. The most important trade partners before and after the accession of the Republic of Croatia to the European Union were Bosnia and Herzegovina, Germany and Italy, although the importance of Bosnia and Herzegovina decreases with Croatia's accession to the European Union.

Keywords:Croatia, EU,CEFTA, EFTA, agri-food products

10. POPIS TABLICA

Tablica 1. Robna razmjena Hrvatske s inozemstvom, mil. kuna, 2012.-2020.....	12
Tablica 2. Izvoz i uvoz Republike Hrvatske prema zemljama Europske unije 2018. godine, 2019. godine i 2020. godine	13
Tablica 3. Udjeli ekonomskih grupacija u ukupnoj robnoj razmjeni RH , 2012. – 2018	15
Tablica 4. Robna razmjena Republike Hrvatske i ekonomskih grupacija, u mil. kuna, od 2012. do 2018. godine	15
Tablica 5. Proizvodnja žitarica u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2008. do 2018. godine....	18

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Sveučilišni diplomski studij Agroekonomika

Diplomski rad

Posljedice priključenja Hrvatske Europsku uniju na vanjskotrgovinsku razmjenu poljoprivredno prehrambenih proizvoda

Ana Matijašević

Sažetak:

Predmet ovog rada je posljedica priključenja Hrvatske EU na vanjskotrgovinsku razmjenu poljoprivredno prehrambenih proizvoda. U radu se analizira vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda Republike Hrvatske prije i poslije pristupa Europskoj uniji. U razdoblju od 2012. do 2019. godine Hrvatska bilježi vanjskotrgovinski deficit poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Prije ulaska u Europsku uniju, prema vrijednosti izvoza najznačajnije tržište u vanjskotrgovinskoj razmjeni je bilo tržište država CEFTA-e, a poslije ulaska, tržište Europske unije. Najznačajniji trgovinski partneri prije i poslije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji su bili Bosna i Hercegovina, Njemačka i Italija, iako se značaj Bosne i Hercegovine smanjuje ulaskom Hrvatske u Europsku uniju.

Rad je izrađen pri: Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Mentor: prof. dr. sc. Ružica Lončarić, mentor

Broj stranica: 32

Broj grafikona i slika: 0

Broj tablica: 5

Broj literaturnih navoda: 16

Broj priloga: 0

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: Hrvatska, EU, CEFTA, EFTA, poljoprivredno-prehrambeni proizvodi

Datum obrane:

Stručno povjerenstvo za obranu:

1. izv. prof. dr. sc. Tihana Sudarić, predsjednik
2. prof. dr. sc. Ružica Lončarić, mentor
3. izv. prof. dr. sc. Igor Kralik, član

Rad je pohranjen u: Knjižnica Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, Sveučilištu u Osijeku, Kralja Petra Svačića 1d

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek
University Graduate Studies Agroecconomics

Graduatethesis

Consequences of the accession of the Republic of Croatia to the European Union on the foreign trade of agri-food products

Ana Matijašević

Abstract:

The subject of this paper is the consequence of Croatia 's accession to the EU in foreign trade of agri - food products. The paper analyzes the foreign trade of agricultural and food products of the Republic of Croatia before and after accession to the European Union. In the period from 2012 to 2019, Croatia recorded a foreign trade deficit of agri-food products. Before joining the European Union, according to the value of exports, the most important market in foreign trade was the market of CEFTA countries, and after joining, the market of the European Union. The most important trade partners before and after the accession of the Republic of Croatia to the European Union were Bosnia and Herzegovina, Germany and Italy, although the importance of Bosnia and Herzegovina decreases with Croatia's accession to the European Union.

Thesis performed at: Faculty of Agriculture in Osijek

Mentor:prof. dr. sc. Ružica Lončarić, mentor

Number of pages:32

Number of figures:0

Number of tables:5

Number of references:16

Number of appendices:0

Original in: Croatian

Key words:Croatia, EU, CEFTA, EFTA, agri-food products

Thesis defended on date:

Reviewers:

1. Tihana Sudarić, PhD, Associate professor, president
2. Ružica Lončarić, PhD, Assistant professor, mentor
3. Igor Kralik, PhD, Associate professor, member

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agriculture in Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Kralja Petra Svačića 1d.